

visie op bibliotheekfuncties in Overbetuwe

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Doel	5
2.1 Afbakening.....	5
2.2 Werkwijze.....	5
3. Waarden en beleidsuitgangspunten	6
3.1 Beleidspeerpunten van de gemeente	6
3.2 Publieke waarden van de Bibliotheek.....	6
3.3 De vijf functies van de Bibliotheek	7
4. Trends en ontwikkelingen	8
4.1 De Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen.....	8
4.2 Kennis wordt een steeds belangrijker productiemiddel	8
4.3 Het belang van specifieke vaardigheden neemt toe	8
4.4 Digitalisering en personalisering	9
4.5 Belang van netwerken en gemeenschappen.....	9
4.6 Tijdsbesteding en beleving van consumenten.....	9
4.7 Veranderingen in sociaal weefsel van stad en dorp	10
5. Bibliotheek in Overbetuwe	11
5.1 Bibliotheek op School.....	12
6. Ontwikkelvisie	13
6.1 Algemeen.....	13
6.2 Kennis & informatie (uitleenfunctie)	14
6.3 Ontwikkeling & educatie (relatie onderwijs)	14
6.4 Lezen & literatuur (o.a. geletterdheid)	15
6.5 Ontmoeting & debat (publieke ruimte)	15
6.6 Kunst & cultuur.....	16
7. Afspraken en vervolg	17
7.1 Afspraken.....	17
7.2 Vervolg.....	17

1. Inleiding

Het bibliotheekwerk in Overbetuwe wordt verzorgd door de Stichting Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid (OBGZ). In 2006 is deze organisatie ontstaan na een samenvoeging van Stichting Openbare Bibliotheek van Overbetuwe en Nijmegen. Sindsdien zijn ook de gemeenten Beuningen, Heumen, Lingewaard, Ubbergen en Millingen (nu samengevoegd met Groesbeek) toegetreden tot deze organisatie. De bibliotheek is voor het grootste deel van haar inkomsten afhankelijk van een gemeentelijke bijdrage. Aan deze bijdrage koppelt de gemeente Overbetuwe al enkele jaren voorwaarden die zijn opgenomen in de subsidiebeschikking. De bibliotheek moet:

1. zoeken naar aansluiting met voor- en vroegschoolse voorzieningen en het onderwijs, gericht op het bevorderen van taalontwikkeling en het stimuleren van lezen;
2. het, in samenwerking met andere instellingen, bestrijden van laaggeletterdheid;
3. speciale aandacht geven aan een optimale bereikbaarheid van de bibliotheekvoorzieningen voor ouderen en mensen met een beperking;
4. zoeken naar verbindingen met aanbieders van culturele activiteiten, gericht op 'meedoen' en 'ontmoeting'. Uitgangspunt hierbij is dat volwassenen hun eigen activiteiten bekostigen;
5. de bibliotheek bereikbaar (toegankelijk en betaalbaar) houden voor alle burgers;
6. nieuwe producten en diensten ontwikkelen die aansluiten op de beschikbaarheid van nieuwe media (internet, databanken, zoekfuncties);
7. een behoeftegericht aanbod op lokaal niveau realiseren: dienstverlening die aansluit op de wensen en de samenstelling van de bevolking;
8. het accent voor de toekomst van het bibliotheekbeleid leggen op de versterking van de relatie tussen de bibliotheek en onderwijs en educatie.

Een aantal ontwikkelingen en besluiten geeft aanleiding de functies en doelen van bibliotheekwerk opnieuw te formuleren.

- Sinds 1 januari 2015 is een nieuwe wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen van kracht. Deze nieuwe wet beschrijft de functies van de bibliotheek, de waarden die een bibliotheek heeft en geeft de lokale bibliotheek een rol in een netwerk.
- De bijdrage die de gemeente verstrekt staat onder druk. Mede ingegeven door teruglopende inkomsten uit gemeentefonds en uitbreiding van taken kijkt de gemeente kritisch naar het budget voor de bibliotheek en is de bijdrage in 2012 met 10% verlaagd.
- OBGZ heeft een exploitatietekort binnen Overbetuwe. Veranderingen in de bedrijfsvoering zijn nodig om dit tekort op te heffen.
- In het coalitieakkoord is opgenomen dat “in 2015 het college een visie ontwikkelt op nut en noodzaak van de bibliotheek in onze samenleving, met daarin opgenomen een evaluatie van Bibliotheek Op School (BOS)”.
- De raad heeft op 4 november 2014 een motie aangenomen (14rb000168) waarin hij aandringt op het ontwikkelen van een visie waarbij bewoners, onderwijs en instellingen meedenken.

Daarnaast zijn er allerlei maatschappelijke trends en ontwikkelingen zoals toenemende digitalisering en informatieaanbod die de rol van de bibliotheek in de Overbetuwse samenleving verandert. Deze trends en ontwikkelingen en een vertaling daarvan naar Overbetuwe zijn in deze ontwikkelvisie verwerkt.

2. Doel

Bij bibliotheekfuncties betrokken partijen hebben verschillende visies op de toekomst van de bibliotheek en de betekenis van de bibliotheek in de maatschappij. Met onderwijs, bewoners en instellingen wordt een toekomstbeeld geschetst van de openbare bibliotheek in Overbetuwe. De visie die hierop is gebaseerd maakt duidelijk in welke richting OBGZ binnen Overbetuwe gaat bewegen en welke samenwerkingsverbanden bestaan en ontwikkeld kunnen worden om invulling te geven aan de bibliotheekfuncties.

2.1 Afbakening

De ontwikkelvisie is geen kant-en-klaar uitvoeringsprogramma dat per dorp of per jaar stapsgewijs vastlegt wat gemeente, OBGZ en partners gaan doen. De ontwikkelvisie gaat niet over geld. Hoewel geld een belangrijk middel is om uitvoering te geven aan bibliotheekwerk doet de visie geen uitspraken over benodigde budgetten.

2.2 Werkwijze

Er is een kerngroep bibliotheekvisie geformeerd. In deze kerngroep hebben vertegenwoordigers van de Dorps- en wijkraden in welke een bibliotheekvestiging is, een directeur van een basisschool, een raadslid, directrice OBGZ en wethouder met elkaar gesproken over het proces om te komen tot een visie, is de opbrengst van een lokale gespreksavond besproken en is een concept visie aangescherpt. Leden van deze kerngroep zijn persoonlijk benaderd omdat zij betrokken waren bij initiatieven rond de bibliotheek, direct belanghebbend zijn maar ook het algemeen belang bij veranderingen van bibliotheekfuncties voor ogen hebben. De kerngroep is bewust beperkt van omvang gehouden. Dit om het gesprek met elkaar goed te kunnen voeren, deelbelangen niet de overhand te geven en slagvaardig te kunnen zijn.

Er is in juni 2015 een lokale gespreksavond georganiseerd in de bibliotheek Elst. Doel was om ingrediënten op te halen om te komen tot een ontwikkelvisie. Gemeente, onderwijs, bewoners en instellingen zijn in gesprek gegaan over de (potentiele) invulling van de bibliotheekfuncties. Op basis van de opbrengst van de avond is een concept visie opgesteld die binnen de kerngroep aangescherpt is. Daarna is deze nog voor commentaar voorgelegd aan alle genodigden van de lokale gespreksavond.

Bij de uitvoering van de ontwikkelvisie in de komende jaren bespreken we met betrokkenen hoe we vanuit de visie kunnen komen tot een invulling per kern. Hierbij is lokaal maatwerk van belang.

3. Waarden en beleidsuitgangspunten

3.1 Beleidsspeerpunten van de gemeente

Het coalitieprogramma van de gemeente laat zien dat de gemeente culturele voorzieningen zoals de bibliotheek beschouwt als een waardevolle voorziening om de leefbaarheid van dorpen en wijken op peil te houden en die bijdraagt aan onderlinge sociale verbindingen. Tegelijkertijd wordt vanuit de sociaal-maatschappelijke visie aandacht besteed aan de noodzaak tot het ondersteunen van kwetsbare mensen in de samenleving.

In de Sociaal-maatschappelijke visie, een nieuwe relatie tussen gemeente en samenleving (april 2014) wordt de ontwikkeling als volgt omschreven: “De afgelopen decennia heeft een verschuiving plaatsgevonden, waarin de nadruk is komen te liggen op participatie, zelfredzaamheid en verantwoordelijkheid. Er wordt een groter beroep gedaan op de samenleving bij het oplossen van sociaal-maatschappelijke vraagstukken. Dit heeft een veranderende verhouding overheid-samenleving tot gevolg. Bij die verhouding past een andere opstelling van de (lokale) overheid en een andere werkwijze.”

De bibliotheek komt hiermee als culturele en educatieve voorziening meer en meer in de rol van het ondersteunen van mensen om mee te kunnen doen in de samenleving.

3.2 Publieke waarden van de Bibliotheek

De bibliotheekwet stelt vast aan welke eisen een bibliotheekvoorziening moet voldoen om onderdeel van het stelsel te vormen. Samengevat gaat het om de volgende eisen:

1. Functioneren vanuit publieke waarden (artikel 4).
2. Vervullen van vijf maatschappelijke functies (artikel 5).

De openbare bibliotheekvoorziening functioneert volgens de bibliotheekwet vanuit een aantal publieke waarden:

- Betrouwbaarheid
- Onafhankelijkheid
- Authenticiteit
- Pluriformiteit
- Toegankelijkheid

Het vastleggen van de publieke waarden is gebeurd op advies van de Raad voor Cultuur¹. Deze stelde dat het van belang is de grenzen tussen publieke en commerciële aanbieders van content duidelijk te maken. In een situatie waarbij uitleen (door openbare bibliotheken) en verhuur (door private c.q. commerciële partijen) van e-books en andere digitale content naast elkaar zullen bestaan, is het noodzakelijk te onderbouwen waarom de openbare bibliotheeksector op dit vlak bepaalde voorzieningen moet blijven aanbieden en waarin zij zich moet onderscheiden van een commercieel aanbod.

¹ : [Raad voor Cultuur, Advies Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, 6 juni 2013](#).

3.3 De vijf functies van de Bibliotheek

Een bibliotheekvoorziening die een publieksfunctie vervult moet volgens de wet vijf functies vervullen die bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van het algemene publiek:

1. ter beschikking stellen van kennis en informatie;
2. bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
3. bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur;
4. organiseren van ontmoeting en debat;
5. laten kennismaken met kunst en cultuur.

Met de vastlegging van deze vijf functies draagt de bibliotheek bij aan de persoonlijke ontwikkeling van mensen en de verbetering van hun kansen in de maatschappij.

4. Trends en ontwikkelingen

De maatschappij verandert. Deze veranderingen hebben invloed op het bibliotheekwerk en hoe we daar als samenleving mee omgaan. Het bibliotheekwerk verandert continu en past zich aan aan maatschappelijke uitgangspunten. Het is goed om deze veranderingen te benoemen en stil te staan bij de invulling van de functies die het bibliotheekwerk heeft.

Welke maatschappelijke veranderingen hebben invloed op het bibliotheekwerk en welke niet? Hoe duiden we de veranderingen en wat betekent dit voor de bibliotheek en de gemeenten? Dat laatste beschrijven we in de volgende paragrafen.

De commissie Cohen die in opdracht van het sectorinstituut voor bibliotheken in 2014 een [toekomstvisie](#) presenteerde, beperkt zich tot een aantal ontwikkelingen.

4.1 De Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen

Sinds 1 januari 2015 is een nieuwe [wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen](#) van kracht (vanaf hier: bibliotheekwet). Deze nieuwe wet beschrijft de functies van de bibliotheek, de waarden die een bibliotheek heeft en geeft de lokale bibliotheek een rol in een netwerk.

4.2 Kennis wordt een steeds belangrijker productiemiddel

Nederland wil een kenniseconomie zijn. Een 'leven lang leren' is voorwaarde daarvoor. Er komt meer nadruk te liggen op leren buiten de formele structuren van het onderwijs. Persoonlijke ontwikkeling en vernieuwing van kennis en competenties zijn van belang om mee te kunnen blijven doen in deze veranderende maatschappij en kenniseconomie.

4.3 Het belang van specifieke vaardigheden neemt toe

Geletterdheid als fundament

Een van de meest fundamentele voorwaarden voor duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt, zelfredzaamheid van burgers en het voorkomen van maatschappelijke uitsluiting is geletterdheid.

De OESO² definieert geletterdheid als "het vermogen om geschreven teksten te begrijpen, te evalueren en te gebruiken om te participeren in de samenleving, om doelen te bereiken, en om kennis en potentieel te ontwikkelen. Geletterdheid omvat een scala van vaardigheden die variëren van het decoderen van geschreven woorden en zinnen, tot het begrip, de interpretatie en evaluatie van complexe teksten".

Digitale en informatievaardigheden

Het verwerven van deze vaardigheden gaat verder dan technische vaardigheden, of 'knoppenkunde', alleen. De meer inhoudelijke vaardigheden als zoeken, selecteren en

² Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling

evalueren van informatie, en strategische vaardigheden die te maken hebben met het inzetten van digitale media voor persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke positie, zijn van groot belang.

21st Century skills

Naast geletterdheid in de breedte, horen hier competenties als samenwerken, creativiteit, communiceren, probleemoplossend vermogen, kritisch denken en sociale en culturele vaardigheden toe. Ook een betrokken, ondernemende en nieuwsgierige houding wordt in de 21ste eeuw nog steeds gezien als essentieel.

4.4 Digitalisering en personalisering

Bijna alle Nederlanders hebben toegang tot internet, de afgelopen jaren steeds vaker op mobiele apparaten als smartphones en tablets. Nieuwe technologieën zorgen ervoor dat naast het bijeenbrengen, ook het creëren en delen van kennis gemakkelijker wordt. De hoeveelheid informatie neemt daarmee explosief toe. Slimme zoekmachines zorgen ervoor dat informatie altijd en overal in grote hoeveelheden beschikbaar is. Filtering van informatie zorgt voor een op maat toegesneden inhoud die soms weinig ruimte laat voor nieuwe inzichten, verrassing en uitdaging.

Aanschaf, uitlening en in het bijzonder het lezen van gedrukte boeken en media [neemt af](#). Aanschaf en gebruik van e-boeken en media neemt toe. Sommigen zien dit als bedreiging, er wordt meer vluchtig en gefragmenteerd gelezen (zie ook verder bij 'Tijdsbesteding en beleving van consumenten'). Het biedt echter ook mogelijkheden door inhoud te combineren en te visualiseren en zo complexe situaties te verduidelijken.

4.5 Belang van netwerken en gemeenschappen

Waar voorheen de samenleving was gestructureerd rondom instituten, is er een verschuiving naar structuren rondom het individu en beweegt dat individu zich in verschillende gemeenschappen. Sociale netwerken nemen aan belang toe. De overheid stimuleert dit ook in de participatiesamenleving. Via internet zijn deze gemeenschappen en netwerken niet meer geografisch beperkt. Sociale netwerken geven toegang tot zaken waar je zelf niet (meer) over beschikt.

4.6 Tijdsbesteding en beleving van consumenten

Burgers hebben een groeiende behoefte aan gemak, snelheid en flexibiliteit om werk, zorg en privé efficiënt te organiseren en te combineren. Digitale media helpen daarbij, maar zorgen ook voor gevoelens van stress en druk. Ook in de invulling van tijd vinden veranderingen plaats en is er veel concurrentie tussen manieren van (vrije) tijdsbesteding. Het verlangen naar intensiteit neemt toe, mensen willen in beleving worden ondergedompeld.

Het Sociaal Cultureel Planbureau becijferde dat de vrije tijd die Nederlanders boven de 12 jaar besteden aan het lezen van gedrukte media tussen 1975 en 2005 met 44% is

afgenomen, van 6,1 naar 3,8 uur per week. Sinds 2008 besteedt de Nederlandse bevolking nog eens 29% minder tijd aan lezen (voor boeken is de afname 20%).

4.7 Veranderingen in sociaal weefsel van stad en dorp

Ontmoeting is van belang voor het vormen en in stand houden van gemeenschappen. Ruimte voor ontmoeting maakt onderdeel uit van de sociale infrastructuur in steden en dorpen. Deze infrastructuur staat onder druk door schaalvergroting, bezuinigingen, vergrijzing en ontgroening. Het aantal openbaar toegankelijke voorzieningen neemt af en daarmee de leefbaarheid van (stads)wijken en dorpen.

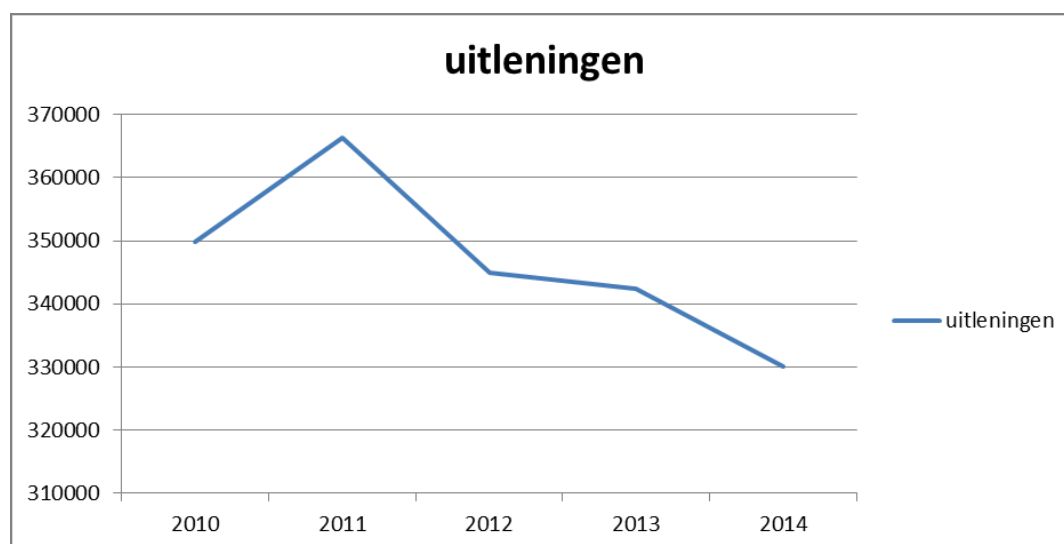
Bovenstaande is uiteraard maar een greep uit ontwikkelingen op het gebied van demografie, economie, media, informatie en het sociaal-culturele domein. Voor een completer overzicht is bij de toekomstvisie van de commissie Cohen een omvangrijk rapport over [maatschappelijke trends](#) verschenen.

5. Bibliotheek in Overbetuwe

De Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid heeft in Overbetuwe drie vestigingen. In [Zetten](#) in de Wanmolen aan het Schweitzerpark. In [Heteren](#) in de Brede School De Vogeltuin aan de Flessestraat en in [Elst](#) aan het Europaplein.

In 2014 heeft OBGZ vanuit een landelijke benchmark een tevredenheidsonderzoek gedaan. Het aantal uitleningen en leden neemt in het werkgebied van OBGZ minder snel af dan landelijk. Ook is het overall rapportcijfer van gemiddeld een 7,9 goed te noemen. Vestiging Heteren scoort met een 8,2 hoog. Elst en Zetten scoren respectievelijk een 8,0 en een 7,8. Het beleid voor het hele werkgebied heeft OBGZ vastgelegd in haar [beleidsplan 2011-2016](#).

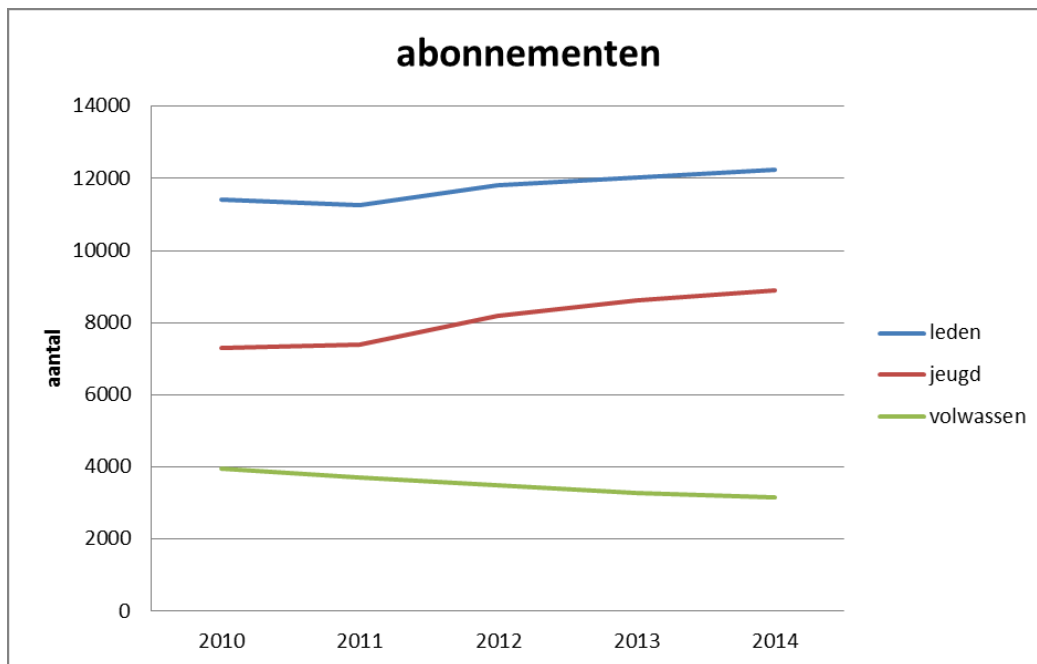
Ondanks mooie rapportcijfers staat het “instituut” bibliotheek onder druk. De bibliotheek wordt niet meer gezien als dé bron voor informatie en literatuur. Ook door veranderende vormen van vrije tijdsbesteding neemt het aantal leden en het aantal uitleningen in Overbetuwe af.

Uitleningen in Overbetuwe van alle vestigingen samen (bron: jaarverslagen OBGZ)

Met uitzondering van een piek in 2011 laat het aantal uitleningen een dalende trend zien. In 2012 is op verschillende scholen in Overbetuwe de zogenaamde “[Bibliotheek-op-school](#)”(BOS) gestart. Hierdoor is de afname van het aantal uitleningen afgevlakt. Dit is ook terug te zien in het aantal mensen dat lid is van de bibliotheek.

Mede door teruglopende inkomsten uit gemeentefonds en uitbreiding van taken kijkt de gemeente Overbetuwe maar ook andere gemeenten in het werkgebied van OBGZ kritisch naar het budget voor de bibliotheek. Als antwoord op veranderingen in de maatschappij en lokale bezuinigingsopgaven heeft OBGZ een reorganisatie doorgevoerd. Het aantal personeelsleden is met een kwart afgenomen en er wordt meer gewerkt met vrijwilligers. Ook is intensiever contact gezocht met partners om in samenwerking leesplezier te bevorderen en educatie van inwoners ter hand te nemen. Dit resulteert in verschillende programma's die ook in Overbetuwe draaien zoals het Taalpunt in Elst, Digisterker en voorleesexpress.

Lidmaatschappen van de bibliotheek totaal (bovenste blauwe lijn) en uitgesplitst naar jeugdleden incl. BOS (rode, middelste lijn) en volwassenen (onderste groene lijn)

5.1 Bibliotheek op School

Het aantal (gratis) jeugdleden neemt nog toe. Bij introductie van BOS krijgt ieder kind een bibliotheekpas waarmee op school boeken kunnen worden geleend. De Bibliotheek op school is een landelijk ontwikkelde aanpak voor het basis- en voortgezet onderwijs, waarin bibliotheken en scholen structureel samenwerken aan taalontwikkeling, leesbevordering en mediawijsheid van kinderen. Hiermee stimuleren zij kinderen om thuis en op school meer te lezen en gebruik te maken van betrouwbare digitale informatiebronnen. Meer informatie over BOS is te vinden [via deze link](#).

In Overbetuwe hebben op dit moment drie scholen een Bibliotheek op school. Dit zijn de [St. Willibrordusschool](#) in Herveld, de [St. Jacobusschool](#) in Valburg en [De Kameleon](#) in Driel. Zij zijn enthousiast over deze landelijk ontwikkelde methode om leesvaardigheid en leesmotivatie te bevorderen. Onderzoek door de Universiteit van Leiden naar de effecten van bibliotheek op schoolproject is nog niet volledig afgerond. Een deelonderzoek laat wel positieve effecten zien op leesvaardigheid bij zowel jongens als meisjes en positieve effecten op leesmotivatie bij meisjes. Dit is gemeten ten opzichte van niet BOS-scholen. Hoewel niet gesteld kan worden dat BOS de enige manier is om leesvaardigheid te bevorderen is het wel een goede en bewezen manier. De onderzoeksresultaten zijn [gepubliceerd](#) in een vakblad³ voor het basisonderwijs.

³ Jeugd in School en Wereld; vakblad voor leerkrachten in het basisonderwijs en PABO-studenten; april 2015

6. Ontwikkelvisie

6.1 Algemeen

In de negentiende eeuw ontstonden in Nederland de eerste openbare leeszalen.

Nadat het Rijk vanaf 1921 structurele subsidies ging verstrekken aan de bibliotheken, werden er voor het eerst contributies geheven op de uitgeleende producten.

Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw was er een explosieve groei in het aantal vestigingen. In 1960 waren er 423 openbare bibliotheken in Nederland. De bibliotheken groepeerden zich nog steeds langs de sociale en religieuze lijnen. Er ontstonden openbare, katholieke en protestantse bibliotheekkoepels. In de jaren tachtig werd de bibliotheekbranche gedecentraliseerd. Daardoor werden de gemeenten de voornaamste opdrachtgevers en subsidiegevers van de bibliotheken.

Met de bibliotheekwet die nu is aangenomen door de Tweede Kamer vormen de openbare bibliotheken meer een geheel. Toch blijven ze hun plaatselijke karakter houden met de toestemming voor verdere decentralisatie, waardoor er meer verantwoordelijkheden bij gemeente en onze inwoners komen te liggen.

De openbare leeszalen uit begin vorige eeuw ontstonden vanuit het idee van 'volksverheffing'. Bij dat ideaal hoorde niet alleen goed onderwijs voor iedereen maar ook culturele en maatschappelijke vorming. De bibliotheek speelde een centrale rol daarin. Met de toenemende welvaart is dat ideaal meer en meer uit het oog verloren en werd de bibliotheek een 'uitleenfabriek'. Ook nu nog is een gangbare opvatting dat de belangrijkste functie van een bibliotheek het uitlenen van boeken is. Met alleen deze taak is de bibliotheek gedoemd te verdwijnen. Boeken lenen kan immers ook digitaal of bij de buurman. De prijs van een nieuw boek is zodanig dat de aanschaf voor veel mensen geen probleem is. Beter is het dus om de bibliotheek van de toekomst weer te beschouwen vanuit het oude ideaal. Maar dan in een nieuw jasje. De Volksverheffing wordt zo vertaald naar zelfredzaamheid, verantwoordelijkheid en het mogelijk maken van participatie in de samenleving.

De educatieve functie van de bibliotheek is daarmee de belangrijkste van alle vijf functies die de bibliotheek volgens de nieuwe wet heeft toebedeeld gekregen. Dat wil niet zegen dat andere functies van weinig waarde zijn. Juist een vloeiend samengaan van alle functies zal een maatschappelijke meerwaarde creëren. Apart zullen zij niet voort kunnen bestaan. De bibliotheek staat onder druk. Doordat er minder boeken gelezen worden, er meer digitaal wordt gelezen en ook andere kanalen ontstaan om (elektronisch) te lezen dringt de vergelijking met winkelcentra zich op. Iets kopen kan online. Een bezoek aan een winkel moet iets meer bieden dan het kopen van b.v. een boek. De bibliotheek moet meer beleving bieden; een centrum zijn van kennis, leren, lezen, ontmoeten en cultuur. Daar heeft zij partners bij nodig en partners hebben haar nodig. De bibliotheek moet daarom daar aanwezig zijn waar haar doelgroepen al samenkomen. Dus op scholen (al dan niet via BOS), in wijk- en dorpscentra. Met kennis en collectie faciliteert de bibliotheek daarnaast andere organisaties die zich bezighouden met educatie en bestrijding van laaggeletterdheid.

6.2 Kennis & informatie (uitleenfunctie)

De bibliotheek blijft een belangrijke voorziening voor mensen die boeken willen lenen. Deze functie blijft ook de komende jaren van groot belang. Het reserveren en lenen van boeken gaat meer via internet. De digitale ontsluiting van de collectie van de Koninklijke Bibliotheek maakt een schat aan informatie bereikbaar voor iedereen. Doordat de regie over de e-content bij de Koninklijke bibliotheek komt te liggen wordt de aanwezigheid via internet uitgebreid. Doordat ook het online reserveren eenvoudig is volstaat een kleine(re) collectie per vestiging. De bibliotheek 'dreigt' hierdoor wel een afhaalpunt van boeken te worden. Hoewel dit voor de uitleenfunctie misschien voldoende is zijn er ook doelgroepen die meer aandacht vragen waaronder jeugd, ouderen, allochtonen, mensen met een beperking en laaggeletterden. De bibliotheek is voor hen van belang voor het laagdrempelig aanbieden van lectuur en literatuur dat is toegesneden op hun leesvaardigheid.

De bibliotheek moet daarom meer aanwezig zijn daar waar deze groepen al samenkomen. Als mensen de gang naar de bibliotheek niet vanzelfsprekend (meer) vinden, gaat de bibliotheek naar de mensen toe. Door een fijnmaziger en kleinschaliger netwerk van voorzieningen is de fysieke afstand kleiner. Doordat de bibliotheek daarbij samenwerkt met scholen, dorps- en wijkcentra en andere (maatschappelijke) voorzieningen is ook een mentale drempel om een bibliotheek te bezoeken voor kwetsbare doelgroepen lager. Maatwerk per dorp is hierbij van belang. We beginnen vanuit de locaties waar nu bibliotheekvestigingen zijn om van daaruit ruimte (ook financieel) te creëren voor initiatieven in andere kernen.

6.3 Ontwikkeling & educatie (relatie onderwijs)

Dit is een van de belangrijkste functies van het bibliotheekwerk; het bevorderen van lezen en leesplezier en het faciliteren van scholen en leerlingen bij educatie. Bibliotheek-op-school projecten worden goed gewaardeerd maar zijn kostbaar (voor de school). Ook voortgezet onderwijs instellingen hebben een (kostbare) mediatheek in beheer. Onderlinge samenwerking waarbij bibliotheek, basisonderwijs en voortgezet (speciaal) onderwijs hun collectie en kennis delen is efficiënter. Als bibliotheekvoorzieningen op school ook een openbare (ontmoetings)functie krijgt is deze efficiency nog groter. Vooral voor kleine kernen kan dit een uitbreiding van het voorzieningenaanbod betekenen. Het toegankelijk maken van een collectie boeken voor het dorp mag niet ten koste gaan van de beschikbaarheid van het aanbod voor de school.

Een Bibliotheek op school project is in eerste instantie een afweging voor de school. De drie bestaande BOS-scholen zijn enthousiast over hun bibliotheek op school. Naast BOS kan de bibliotheek scholen ook ondersteunen met een collectie of via het project Rode Draad. De kosten voor deelname aan BOS zijn voor scholen vaak een drempel voor deelname. Ook het veranderen van lesmethode of het afscheid nemen van een eigen collectie zijn (valide) argumenten om terughoudend te zijn. Via het reguliere overleg dat gemeente heeft met basisscholen en voortgezet onderwijs scholen onderzoekt de gemeente welke behoefte er bestaat voor ondersteuning door de bibliotheek.

Ook bij voor- en vroegschoolse educatie ondersteunt de bibliotheek instanties en ouders om te voorkomen dat kinderen met een taalachterstand naar de basisschool gaan. Goede voor- en vroegschoolse educatie en basisonderwijs is preventie voor laaggeletterdheid. [Boekstart](#)

is een programma dat kinderen van 0-4 jaar kennis laat maken met boeken en voorlezen. BoekStart is onderdeel van Kunst van Lezen, een initiatief van het Ministerie van OCW, uitgevoerd door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek. Er is hierbij sprake van een structurele samenwerking met de JGZ-instelling(consultatiebureau), kinderopvanginstellingen en de gemeente. Wij willen samen met deze partners dit leesbevorderingsprogramma inzetten om de taalontwikkeling te bevorderen.

6.4 Lezen & literatuur (o.a. geletterdheid)

In Overbetuwe zouden ongeveer 5500 laaggeletterden wonen (landelijk 12% laaggeletterden). Grote uitdaging is het om deze mensen te vinden. [Laaggeletterdheid](#) is een overkoepelende term voor mensen die grote moeite hebben met lezen en schrijven. Dit houdt in dat een laaggeletterde wel een beetje kan lezen en een beetje kan schrijven, maar hier wel moeite mee heeft. Het zijn dus geen (of niet alleen) analfabeten. Laaggeletterden zijn niet in staat gedrukte of geschreven informatie te gebruiken en kunnen niet volwaardig meedoen in de maatschappij, thuis en op het werk. Twee derde van deze groep bestaat uit mensen met een Nederlandse, een derde met een buitenlandse herkomst. Meer dan 40% van de laaggeletterden is baanloos. Een groot maatschappelijk probleem.

In 2013 is daarom op initiatief van de Lion's club het bondgenootschap voor geletterdheid opgericht. Bij het Bondgenootschap zijn zowel private als publieke partijen betrokken waaronder Bibliotheek Arnhem, Bibliotheek Gelderland Zuid, de gemeenten Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Duiven, Zevenaar, Rijnwaarden en Arnhem, verschillende aanbieders van cursussen, Novay/Digisterker, Oogvoorlezen.nl, Leesmethode Verhulst, VNO-NCW regio Arnhem-Nijmegen, VGGM (GGD), Zorgbelang Gelderland, MEE, UWV, Pluryn en Presikhaaf Bedrijven. Het Bondgenootschap voor Geletterdheid is een goed initiatief maar ook in dit netwerk worden (nog) weinig laaggeletterden naar scholing geleid.

Goede samenwerking en alertheid bij mogelijke vindplaatsen zoals welzijnsorganisaties, Kernteams, loketten werk & inkomen en zorg & inkomen, het UWV, vluchtelingenwerk en zelfs het voortgezet onderwijs is van belang voor signalering van probleem. De gemeente wil hierin een regiefunctie vervullen. Niet omdat zij graag voorop wil lopen maar wel omdat zij als netwerkpartner een centrale rol vervuld en vanuit de zorgplicht voor haar inwoners hierin een taak ziet. ROC's zijn de centra waar scholing plaatsvindt. Bibliotheek faciliteert de ROC's hierbij met o.a. taalpunten in de bibliotheek. Preventie van laaggeletterdheid is een taak voor onderwijs. Ook hier faciliteert de Bibliotheek.

6.5 Ontmoeting & debat (publieke ruimte)

De bibliotheek moet, meer dan nu, daar aanwezig zijn waar haar doelgroepen samenkomen. De bibliotheek als monofunctioneel gebouw verdwijnt dus. Bundeling van voorzieningen versterkt ook de sociaal-culturele rol die een bibliotheek in een kern of wijk vervult. Dorps- en wijkraden kunnen hierbij helpen. Onder andere door via inzet van vrijwilligers de voorziening beter toegankelijk te maken. Een bibliotheek wordt hiermee een dorps- of wijkcentrum of andersom. Een kernteam kan mogelijk ook een plek krijgen in een dergelijke

voorziening. Naast deze inhoudelijke samenwerking en kruisbestuiving is er wel de voorwaarde dat er meerdere kostendragers worden gevonden voor huisvesting.

6.6 Kunst & cultuur

Hetzelfde geldt voor deze functie: bundeling van voorzieningen zorgt dat deze functie in Overbetuwe kan (voort)bestaan. De bibliotheek is een laagdrempelige voorziening en daardoor een belangrijke informatiedrager van cultuur. De stadsbibliotheek De Mariënborg in Nijmegen heeft een regiofunctie. Binnen Overbetuwe vervult de bibliotheek in Elst een meer centrale rol. Overbetuwe wil ook lokaal invulling geven aan leesplezier via literaire activiteiten. Dit zijn bijvoorbeeld gezamenlijk museumbezoek, boekbesprekingen, lezingen en inspelen op actuele gebeurtenissen en maatschappelijke thema's. Daarnaast zorgt samenwerking met lokale culturele, historische en kunstzinnige verenigingen en stichtingen en individuele cultureel ondernemers voor een podium voor kunst- en cultuur. Soms letterlijk door ruimte aan te bieden maar ook door actief de samenwerking te zoeken. Hiermee is de bibliotheek een cultureel centrum voor de gemeente.

7. Afspraken en vervolg

7.1 Afspraken

Van oudsher is bibliotheekwerk onderdeel van het gemeentelijk programma Cultuur. In de begroting is de bijdrage voor bibliotheekwerk dan ook ondergebracht bij het cultuurbudget. Deze ontwikkelvisie laat zien dat bibliotheekfuncties ook bijdragen aan volwasseneducatie, onderwijs, voor- en vroegschoolse educatie, welzijn en leefbaarheid, zorg, werk en inkomen. Bij een lokale uitwerking van deze ontwikkelvisie ontstaan er kansen om ook bij de interne organisatie vernieuwende allianties te smeden. Door slim combineren is meer maatschappelijke meerwaarde te creëren met dezelfde middelen.

- We willen een kleinschaliger en fijnmaziger netwerk van voorzieningen maken. De bibliotheek werkt daarin samen met scholen, dorps- en wijkcentra en andere (maatschappelijke) voorzieningen. Maatwerk per dorp is hierbij van belang. We beginnen vanuit de locaties waar nu bibliotheekvestigingen zijn om van daaruit ruimte (ook financieel) te creëren voor initiatieven in andere kernen. Waar mogelijk benutten wij initiatieven die vanuit de kernenestafette ontstaan.
- Wij gaan met BOS-scholen en OBGZ in gesprek over de mogelijkheid om de bibliotheek op school open te stellen voor het dorp. Deze innovatie maakt aanpassingen aan de landelijk ontwikkelde BOS-methodiek noodzakelijk. Het toegankelijk maken van een collectie boeken voor het dorp mag niet ten koste gaan van de beschikbaarheid van het aanbod voor de school.
- Via het reguliere overleg dat gemeente heeft met basisscholen en voortgezet onderwijs scholen onderzoekt de gemeente welke behoefte er bestaat voor ondersteuning door de bibliotheek.
- Wij willen samen met de partners het leesbevorderingsprogramma Boekstart inzetten om de taalontwikkeling te bevorderen. Samenwerkingspartners zijn de JGZ-instelling(consultatiebureau), kinderopvanginstellingen, Bibliotheek en de gemeente.

De gemeente wil een regiefunctie vervullen bij de bestrijding van laaggeletterdheid. Goede samenwerking en alertheid bij mogelijke vindplaatsen zoals welzijnsorganisaties, Kernteams, loketten werk & inkomen en zorg & inkomen, het UWV, vluchtelingenwerk, bedrijfsleven en zelfs het voortgezet onderwijs is van belang voor signalering van dit maatschappelijk probleem.

7.2 Vervolg

Teruggrijpend op het doel maakt deze visie duidelijk in welke richting OBGZ binnen Overbetuwe gaat bewegen en welke samenwerkingsverbanden bestaan en ontwikkeld kunnen worden om invulling te geven aan de bibliotheekfuncties. Bij de uitvoering van de ontwikkelvisie bespreken we met betrokkenen hoe we vanuit de visie kunnen komen tot een invulling per kern. Hierbij is lokaal maatwerk van belang, rekening houdend met de demografische situatie en ontwikkeling van een dorp en de behoeften die daar bij passen.